

Russ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Наш језик

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. X св. 1—2

Buch-Bleich

PG

1224

AIN37

Sm.2

v.10-11

Exata

LIBRARY
JUN 27 1960
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
BERKELEY

БЕОГРАД 1960

САДРЖАЈ

	Страна
1. М. Стивенковић: Стварање дужине претходног самогласника или прелаз <i>л у о</i>	1—9
2. М. С. Московљевић: О називима неких пољопривредних алатки	10—17
3. Св. Марковић: <i>Зайослен, зайослѣње</i> или <i>зайослен, зайослѣње</i>	18—23
4. Берислав М. Николић: О неким особинама стила и језика Милана Богдановића	24—28
5. Живојин Ситанојчић: Једна врста непотпуних реченица код савремених писаца	29—43
6. Михаило Павловић: Настава српскохрватског језика у Француској	44—54
7. Душанка Игњатовић: О роду именице <i>бол</i>	55—59
8. Звездана Павловић: <i>Једноличийи, једнодудийи, њримирыйи, седмирийи</i>	60—63
9. Ђорђе Трифуновић: <i>Свила ѡавлија</i>	64—65
10. Језичке исуке	66—68

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник академик д-р АЛЕКСАНДАР БЕЛИЋ
Секретар Уређивачког одбора д-р Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА САН

БЕОГРАД

1960

Слог Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Космајска 28, Београд

ЈЕДНОНИЧИТИ, ЈЕДНОУДИТИ, ТРИМИРИТИ, СЕДМИРИТИ

Изрази *једноничийи*, *и́римирийи*, *седмирийи* у свакодневном говору се данас могу чути само понекад од старих жена, али им има трага и у делима наших писаца. Стога би интересантно било разгледати њихова значења и видети како су те речи формиране. За ову врсту језичке анализе мора се поћи од етнографских елемената.¹

У Вукову Рјечнику наћи ћемо уз глагол *једноничийи* и глаголску именицу *једноничѣње*, као и *једноудийи* — *једноуђѣње*, са објашњењем: „Кад одрасли људи и жене хоће да се причесте, свагда ваља недјељу дана да једноуде, или држе седмицу“. Обично се уочи великих црквених празника, нарочито прве недеље Великог поста, једноничи — читав дан се не једе ништа.

О том обичају сам први пут чула од једне старије жене, родом из Лесковца. Одмах после поклада, у „чисти понедељник“ па све до следеће недеље, жене *једнониче* — *ниче*, *и́римире* или, што је најређи случај, — *седмире*.

Налазимо неколико варијаната овог обичаја. До подне у понедељак може се јести и пити, а онда, отприлике од једног сата, па затим пуна двадесет и четири часа ништа се не једе и не пије. Код Наталије Лукић у преводу Салтикова-Шчедрина (Пошехонска старина, стр. 62) налазимо: „Он једноничи и захтева да ручак буде послужен тачно у два часа“. Значи — он почиње да „ничити“ око два часа и зато захтева да му се у исто време следећег дана припреми ручак.

Уз објашњења поменуте жене — а то ће потврдити и други примери — видимо да време када се почиње са оваквом врстом поста није тачно одређено. Код В. Врчевића (друга варијанта)

¹ Примери су по грађи Института за српски језик.

наћи ћемо да једноничење не обухвата делове два дана и ноћ, већ само један дан: „На ови дан (чисти понедеоник)... читав дан ништа на уста не ставе прије ноћи, него једнониче“ (В. Врчевић, Помање срп. нар. свечаности, стр. 8). Овај тип једноничења карактеристичан је и за наше црногорско-приморске крајеве, што потврђује и Матавуљ у Ускоку СКЗ, с. 128). Ту је као крајња граница једноничења дато вече, и обед се може узети тек „пошто изиђе звезда“ (упореди М. Ђ. Милићевић, Живот Срба сељака, Српски етнографски зборник, књ. I, стр. 93). Али из овога још није одређено од кога се времена изјутра не сме јести. У Српском етнографском зборнику (књ.' 50, 1934 год.) назначено је време које се може узети за почетни час овог поста: „Једно од чобана на Бадњи дан једноуди; само доручкује пре сванућа и цео дан држи каменчић под језиком“.

У грађи САН један податак указује на то да жене у Ријечној Нахији у Црној Гори једнониче за душу, тј. да би се на тај начин ослободиле својих грехова и олакшале души. То видимо и у сликању нишког живота: „Какав си грешник, с пос' ће мало да фајдиш души; него да једноудиш“ (Сремац, Приповетке I, СКЗ Београд 1931, стр. 114). Због тога што то чине „за душу“, жене веће чекају увек празнике да би једноничиле, а поготову оне које су при крају живота: „Једноничу и среду и петак — ! Док од поста не малакше бедна“ (Ђ. Јакшић, Дела, књ. IX, Београд 1883, с. 97). То је једноничење по завету.

Болесник ако жели да оздрави, мора једноудити „све док не изађу звезде“ и то обично петком (Мита Живковић, Јавор — 1875, 957); а то нарочито има значаја за људе који болују од грознице: то је „најпречи лек“ за грозницу (М. Ђ. Милићевић, Живот Срба сељака, Српски етнографски зборник књ. I, стр. 281).

Постојало је још једно веровање: девојке треба уочи Божића да једноуде, како би им се испунио сан божићне ноћи (З. Јанковић, Б. Коло, 1911).

Према овоме значење ће нам помоћи да се објасни постанак речи *једноничити* и *ничити*, које у првом реду означавају припрему за примање причешћа, а то је *очишћење*. Тако долазимо до тога да тражимо решење код грчког $\nu\lambda\zeta\omega$, које има исто значење као и $\nu\lambda\tau\omega$ „прати ноге и руке“; то вршити као ритуални обред, прати руке после приношења жртве. — Дакле, и овде имамо очишћење

тела и умивање душе, како би се душа ослободила греха и удостојила причести. Објашњење дз: ц: ч не чини тешкоће. Према томе *ничийи* значи очистити се (постом), а *једноничийи* означава временско трајање не узимања хране ради очишћења.

Једноничийи може добити и обично значење, имати само један оброк, оскудевати храном, како налазимо у преводу Дон Кихота: витезови луталице су своје дане проводили већином у оваквом посту (исп. у I св., стр. 86).

Даље, *једноудийи* не мора да значи само престати са јелом због нечега, већ уопште престати са нечим: „Што Растка чусте, а нѣга самог невидите, | Због тог нетреба ни часа да едноудите (Н. Грујић, Св. Сава, с. 152). То би могло да значи: он је ту невидљив, али га ви ипак чујете и зато не треба се бринути, не треба престати бити расположен, не треба тужити (јер уз пост престаје свако весеље).

Могли бисмо узети још један пример који се односи на недостајање нечега, — чак можда изражава осећање шкртости у нечему. Исидора Секулић, не осећајући право значење ове речи, употребила ју је у оваквом, помереном значењу: „Све што је у човеку вредно, ћутљиво је, страст једноуди с речима“ (И. Секулић, *Записи* 1941). То би се овако могло протумачити: све лепе особине скривене су дубоко у човечијем бићу и нераскидиво су везане за најјача осећања, за страсти, — а људским страстима недостају речи, оне скомраче с речима, у моментима јаких афеката се не говори. Отуда се добре стране људског карактера не могу лако открити.

Објашњење за значење *једноудийи* потражићемо у основном глаголу *удийи*: значење му је код Вука „чезнути за нечим“, желети што, или прилагођено нашем изразу „пожелети јести“. Пошто се при једноуђењу сме у току дана само једном јести, овај израз ће имати значење „једном преко дан пожелети јести.“ На *једноудийи* се ослањају и *шроудийи* и *седмоудийи* — три дана или седам дана провести без узимања јела.

Уз *једнонич* и *једноуди* чује се и реч *шудоричи*, са истим значењем, само је то везано за одређени дан — за Тодорову суботу (или неки други дан Тодорове недеље). То што уместо вокала *о* стоји у: *Тудор*, *шудоричи*, — гласовна је појава везана за дијалекат у коме се израз употребљава (Тимочки крај), аналогно ономе *куј м. кој* (в. А. Белић: *Дијалекти источне и јужне Србије*,

стр. 17, 29; М. Стевановић: Баковачки говор, СДЗБ XI, стр. 111).

Тримирити — значи не јести ништа пуна три дана: „Али је бивало људи . . . а можда их има и данас, који ове чисте и велике недеље *шримире*. То јест од Белих Поклада у вече до Чисте Среде у вече, ништа у уста неће да узму“ (Мил. Ђ. Милићевић, Живот Срба сељака, Српски етнографски зборник, књ. I, с. 93—94). Негде се то држи до среде ујутру, као што нам показује пример: „ . . . а дечаци и бабе тримире тј. не једу ништа до среде ујутру“ (С. Тановић, Бевђелијска Каза, 1927, С. Е. Зборник 40, стр. 13). У Лесковцу и Власотинцима се уз *шримире* говори и *шроуди*.

Ближе значење за *шримирити* даће нам обичај који се као такав одржавао у Алексинцу: „Овде онај који *шримире* једе трипут у целој недељи. Овај се обичај сад изгубио. Сем тога тај који тримире причешћује се три пута оне недеље и то у среду, петак и недељу, и то све помало . . .“ (Станојевић-Цветковић, Збирка речи). Наиме, пошто су у среду примили део причести, „тримирници“ вечерају заједно, па онда од четвртка опет тримире до Тодорове суботе, када приме пуну причест.

Седмирити значи седам дана се придржавати поста, не јести ништа и не пити ништа. У овом значењу се говори и *седмоудити*, нарочито у Власотинцима и Лесковцу. Требало је доста издржљивости и воље, па да се издржи седам дана без хране. Интересантно је, кад смо већ ту, поменути и један детаљ у вези са предрасудама. Постоји веровање у Лесковцу да онај човек који у току седмирења умре, није био достојан да буде сахрањен на гробљу. Разлог томе би могао бити тај да такав човек није због својих многих грехова могао издржати ту врсту испаштања, да није могао искупити грехове, па га треба потпуно одбацити.

Објашњавајући *шримирити* и *седмирити* доћи ћемо до значења три дана, седам дана а према грчком *τρίμερα*, новогрчки *ίμερα-ίμερα*. Према томе: три дана придржавати се поста. Исти израз *trimir* употребљава се и у аромунском као израз *șân trimir* „држати три дана поста“ (чула од г. Петра Лијаку, кројача, родом из Битоља).

Звездана Павловић